అడవి పూలు

రాంలాల్‌కు జ్వర రాబట్టి పదిరోజులైంది. ఏమాత్రం తగ్గడం లేదు. తన దెబ్బదేండ్ల కాలంలో ఇంతటి జ్వరం ఎన్నడు ఎరగడు. రంగు మారక మెత్తబడ్డ సన్నని గాజర లాగున్నడు. కాస్త సుస్తి చేసినా ఏర్లకషాయం, ఆకు పసరుతో తగ్గేది రెండవ రోజు వుండేది కాదు. ఈసారి ఆర్ఎంపి ఇచ్చిన గొలీలు కూడ మింగిండుకాని జ్వరం తగ్గలేదు, టౌన్ ఆసుపత్రికి వెళ్లలేక తన గుడిసెలోనే పడుకున్నడు. ఆతను ఎప్పుడు ఉట్టిగా పడుకునే వాడు కాదు. అట్టపోయి కౌంజులనో, ఉడుతలనో ఆఖరికి ఎలుకలనో ఆపూట కొరకు తెస్తూవుండేది. రాంలాల్ బిడ్డ మోతి తెచ్చె కూలి తండ్రి బిడ్డలకు దినం గడుస్తువుంది. పోయిరాజేయక రెండు రోజులైంది. పరిగడుపున గోలీలు వేసుకోవటం వల్ల రాంలాల్‌కు కండ్లు తిరిగి వల్లు తూలుతుంది. గోలీలు మింగవని బిడ్డతో గొడవ. రాంలాల్‌కు కొడుకుల్లేరు. పుట్టినోళ్లు పుట్టినట్టె రోగాలతో పోతువుంటె బొంద పెట్టిండు. మోతి పుట్టినపుడు బాలంత రోగం వచ్చి తల్లి కన్నుమూసి బిడ్డ బతికింది. ఆబిడ్డె రాంలాల్‌ను ఇప్పుడు తల్లిలాగ సాదుతువుంది. రోగం వస్తే మందు ఇప్పిస్తువుంది ఎట్లయితేనేమి పది రోజులకు కాని రాంలాల్ తేరుకోలేదు. మోతి కట్టెపుల్లలు ఏరడం, ఇప్పపూవు ఏరడం పొలం పనికి పోవడం చేస్తువుంటుంది.

ఓ జీపు వచ్చి తండా ముందు ఆగింది. ' ఏబది కిలోమీటర్ల దూరాన రోడ్డుపని జరుగుతుంది. అక్కడ పని చేయడానికి కూలీలు కావాలి. జీపులోనుండి దిగిన కాంట్రాక్టర్ అన్నడు. పనికోసం ఎదిరిచూస్తున్న గిరిజనులు జీపుచుట్టుచేరి తమ తమ పేర్లను రాయించిన ప్రతి మనిషికి ఓ ఏబది రూపాయల నోటుఇచ్చి లారీ ఎక్కమన్నడు. మోతి నోటు తీసుకొని వెళ్ళి తండ్రి చేతిలో పెట్టి విషయాన్ని చెప్పి చీరె, రవిక ఓ బస్త సంచిలో సర్దుకుని పయనమైంది. చేతిలో నోటుపట్టుకున్న రాంలాల్‌కు తన బిడ్డ తనను ఒంటరిగా వొదిలి తాను ఒంటరిగా వెలుతున్నందుకు గుండెలో నుండి దు:ఖం తన్నుకొచ్చింది. అదిచూసిన మోతీ' అయ్య మనోళ్లందరు ఇక్కన్నెవున్నరు కదా! ఎందుకు దిగులు. నేను వస్తగదా " అంది కన్నీళ్లను తుడుస్తు. తుడిచె చేతులను పట్టుకొని." నా గురించి కాదు తల్లి నీగురించి " అన్నడు బొంగురు గొంతుతో.

" నేను ఒక్కదాన్నె పోతలేనుకదయ్యా లచిమి, పార్వతి ఇంకా ఇద్దరు మొత్తం

ఐదుగురం " అంది.

బిడ్డను తల్లిపోయిన దగ్గరి నుండి తానె తల్లిలాగ పెంచుతు వచ్చిందు. పాతికేళ్లు వచ్చినా పెళ్ళికూడా చేసే స్థితిలో లేనందువల్లా ఎవరు ముందుకొచ్చి బెల్లం తినరైరి. ఎవరన్న లేపుకపోయిన బాగుండని, అనుకున్న గడియలెన్నో గడిచిపోయినయి. మోతేమో తాను ఎవన్నో ఒకన్ని మనుమాడిపోతే తనతండ్రి గతేమిటి అని ఆ విషయాన్ని అసలు పట్టించుకోలేదు. ఉన్ననాడు తింటు లేనివాడు పస్తుపంతు ఇంతకాలం ఈ తండాలోనే బతికి, ఈరోజు కూలి కోసం లారీ ఎక్కుతువుంటే కళ్లల్లో నీళ్లు తిరిగినయి. లారీలో నిలుచున్న మోతి చుట్టూర చూసింది. కన్నీటి పొర అవతల తండా అంతా మసకమసకగా కనిపించింది. తండాలో తిరిగాడే కుక్కలు అటు ఇటు పరుగెడువున్నయి. కోళ్లు కోడిపిల్లలు శబ్దం చేస్తూ బెదిరిచూస్తువున్నయి. చెట్లల్లో ఓ చెట్లోలే. గుండ్లలో పెద్ద గుండ్లలాగ వాళ్ల గుడిసెలు మధ్య మధ్య పొయ్యిలు వొదిలె పొగలు కప్పును దాటి పైకిలేస్తువుంటె మబ్బులు కదిలినట్టు కనిపిస్తున్నయి. తన గుడిసె, గుడిసెముందు తండ్రి వేసిన మోదుగు ఆకుల పందిరి, నులక మంచం కూడా లేకుండా నేలమీద గోనెపట్టా మీద ముడుచుకున్న తండ్రి రాంలాల్ మరిమరి గుర్తురాసాగిందు. లారీ వచ్చిన తోవ పట్టింది. మోదుగు పొదలు, ఇప్పపూవు చెట్లు దాటి డొంక బాటన పరుగిడుతువుంది. పక్కన చెట్ల నుండి తేనే తెట్టెలను తట్టలో పేర్చుకున్న ఓ గిరిజనుడు బాట దాటి వెడుతువుంటె అతని వెనకాల ఓ ఆరెళ్ళ అర్ధనగ్నంగా బాలుడు తేనె పట్టు ముక్కను చప్పరిస్తు నడుస్తువున్నడు. అతని వెనకాల నాలుకను బయటికి సాచి పరుగులాంటి నడకతో కుక్క దాని చూపంతా బాలుడు చప్పరిస్తున్న తేనెపట్టు ముక్కమీదనే వుంది. లారీ వేగం పుంజుకుంటువుంది. మోతి ఎదలో ఓ మాదిరి భయం కదులుతూ గుండె వేగంగా కొట్టుకోగ ఎడమ చేత్తో అదిమి పట్టుకొంది. తాను దగ్గర లేకండా తన తండ్రి ఎట్ల ఉంటాడో గుర్తుకొచ్చి భరించలేనంతా భయం వేసింది. లారీ పరుదెతూనెవుంది. తన తండావేళ్లే కాకుండా వేరె తండాకు చెందిన ఆడమొగ వాళ్లు ఆలారీలో వున్నరు. అందరు ఆక్షణంలో తమ తమ కుటుంబాలను తలచుకుంటు వున్నరు. అందులో ఎక్కువమంది ఎన్నడు లారీ ఎక్కని వాళ్లున్నరు. పొట్టకోసం గుట్టలను దాటిపోతున్నరు. పక్షులు ఎందుకు వలసొస్తయో చెప్పలేం మనుషులు మాత్రం రొట్టె బట్ట కోసం వలస వెలుతుంటరు.

అదీ ఎత్తొంపుల ప్రదేశం ప్రధాన రహదారి నుండి ప్రక్కన్నే ఉన్న పల్లెకు

మట్టి రొడ్డు వేస్తువున్నరు. లారీ అక్కడికి చేరె సరికి నెత్తిమీదికి పొద్దుచ్చింది. లారీ ఓ వ్యవసాయ బావి దగ్గర ఆగింది. కూలీలంతా దిగి తెచ్చుకున్న కొందరు జొన్న రొట్టెలను మరి కొందరు కొర్రన్నాన్ని తిని కడుపునిండా నీళ్లు తాగిండ్రు. " మేస్త్రి సైకిల్‌మీదొచ్చి పదండి పని మీదికి " అని చెప్పిండు. అందరు పని జరుగుతున్నవైపు నడిచిండ్రు.

" మీకు కూలికింద డబ్బులు ఇవ్వరు. ఈ పని, పనికి ఆహార పథకం కింద జరుగుతున్నది. బియ్యం ఇస్తరు. మీకు డబ్బులే కావాలంటే ఇస్తం. అప్పుడు నిండు డబ్బులు రావు. కొంత కోసుకొని ఇస్తం " అంటూనె సైకిల్‌ను నడిపిస్తు దాని పక్కమ్మటే తాను నడుస్తు మోతివైపు ఓసారి చూసిండు. 'పెద్దపెద్ద కళ్లు. ఆ తెల్లని పలువరస మోదుగు మొగ్గ' అనుకున్నడు. ఆమె ధరించిన దున్నతుల అద్దాలు ఎండకు తలుక్కుమంటున్నయి. పాదాల గజ్జెల సందడి ఆమె కదలికలను చెపుతున్నయి.

' పైకమో బియ్యమో ముందు కూలి పని దొరికితె చాలు' అనుకుంటు అందరు తలలూపిండ్రు. మేస్త్రి నిబంధనలన్నీ చెపుతు నడుస్తున్నడు. కాపరి వెనక గొర్రెలు నడిచినట్టు అతని వెనకాల కూలీలు.

*

పోగానే మేస్త్రి కుండ గురిగితో పాటు తలా కొంచెం బియ్యం ఇప్పించ్చిండు. అందర్ని ఓ స్కూల్ ఆవరణలో వుంచిండు. ఎండకాలం కనక ఉండడానికి ఇబ్బందేమిలేదు. స్కూల్ పక్కన్నె బోరు పంపువుంది. దానినీళ్లే వాడకం. అన్నం వండితే చిందూరం రంగు కలిపినట్టుంటే, ఎందుకని మేస్త్రిని అడిగితె, ' ఇక్కడి నీళ్లు అంతె. ఈఊరి జనం పళ్లు పచ్చగా కొందరి కాళ్లు చేతులు వంకరగా కనిపిస్తలేవు? ఈ నీటి దెబ్బనుండి తప్పించే మానుడేలేడు. వేరె దేశపువాళ్లు వచ్చి ఆదుకుంటం అన్నరు. ఇక మన నాయకులు అవి చేస్తం ఇవి చేస్తం అంటూనే ఏదిచేయలేకపోయిండ్రు. పూటకింత చింత పులుసు తాగండి దానికి అదె ఇరుగుడు " అన్నడు మేస్త్రి.

రోడ్డుపని ముమ్మరంగా సాగుతువుంది. ఇచ్చిన బియ్య అయిపోయినయి. కూలీ డబ్బులు అడిగితే " బియ్యం లారిని తేవడానికి కాంట్రాక్టర్‌సారు మండలానికి పోయిండు " అని చెప్పిండు మేస్త్రి. అట్లా రోజు చెపుతూనే వచ్చిండు. రెండ్రోజుల తరువాత నిలదీయగ ' బియ్యం లారీని పోలీసులు

పట్టుకున్నరట అందుకే ఆలస్యం అని కూలీలకు నచ్చచెప్పచూసాడు. ఆకలిని తీర్చేది ఒక్క తిండే కదా! మాటలు కాదు గదా? మాటలు మాయచేస్తయి. మేస్త్రి తనతో మాట్లాడిన తీరు ఏమంత బాగ అనిపించలేదు మోతికి. కొన్ని మాటలు అన్న వారికి విన్న వారికే తెలుసు. వాటిని ఎవరికి చెప్పాకోలేరు. బయటికి అనలేరు. మోతిది అదే పరిస్థితి. అందుకని కూడా వెళ్ళిపోవాలనిపించింది ఆమెకు.

మోతి ఆకలికి తట్టుకోలేకపోయింది. ఆరోజు తెల్లవారుజామున తన తండ్రి చనిపోయినట్టు కలరాగ లేచికూర్చొని ఏడిచింది. 'కూలి డబ్బులిస్తే తన ఊరుకు పోదునుగదా' అనుకుంది. అనుకున్నట్టె మరునాడు పొద్దున్నె కూలి డబ్బులు ఇవ్వకపోయినా తండా తొవ్వపట్టింది. నాలుగు రోజుల నుండి తిండిలేదు, పొద్దునెత్తి మీదికి వచ్చింది. వంట్లో నడిచే సత్తాలేదు. నడిచినడిచి కళ్లు బైర్లు కమ్మగ కాసేపు ఓ చెట్టుక్రింద కూర్చుంది. ఓ తంగెడుపూవును తెంపి తలలో పెట్టుకుంది. పూవు తెంపెటపుడు ఓ రింగన్నపురుగు రివ్వున లేచిపోయింది, ' దీని లాగ నాకు రెక్కలుంటే బాగుండు కదా?' అనుకుంటు పొద్దుకూకె వరకు తండాచేరాలని మళ్ళీ నడవసాగింది. తోవ మధ్యలో తాచుపాము ఎదురైంది. చేతులు జొడిస్తే పాము కరవకుంట పోతది. కరిచినా ఆకలి బాద తప్పేదని, మొక్కకుండానే నిలుచుంది. ఈబాధల కంటె చస్తే మంచిదేమో అనుకుంది ఓసారి కళ్లు మూసి తెరిచే సరికి పాము దాని దారిన అదిపోయింది. మోతి కాలికున్న అందెల చప్పుడుకు ఏపాము ఎదురుకాకూడదు. కాని వచ్చింది.

మోతికి చిన్నపుడు పోయిన తన తల్లి గుర్తొచ్చి కళ్లల్లో నీళ్లు తిరిగినయి. తోవ మసకమసకగా కనిపించింది. అయిన ఆగకుండా నడుస్తునే ఓ పల్లెలో ఆగి " కొంచెం అన్నముంటె పెట్టమని " అడిగింది. ' ఏమైంది సోరపిల్లవు కూలీచేసుకోచ్చుగ' అని కసిరారు. 'అడవిలో అభిమానంతొ బతికిన తాను ఊళ్లో ఉపాసంతో ఉండవలసివొచ్చిందని తలచుకుంటు నడకసాగించింది. తండా చేరే వరకు పొద్దుకూకింది. తండ్రి జ్వరం తగ్గిందికాని మోతికి జ్వరం వచ్చింది. రాత్రంతా ఒకటే మూలుగుడు. పక్క గుడిసె ఆయన వెళ్ళి చెప్పగా ఆర్.ఎం.పి. తెల్లవారుజామున వచ్చి ఓ ఇంజక్షన్ ఇచ్చాడు.

*

మరునాడు సూర్యుడు ఉదయించాడు. కాని మోతిలేవలేదు! అది ఇది అనేలోపే తండాలోని జనమంతా రాంలాల్ ఇంటిముందు గుమిగూడింర్రు. ఏడుపులు పెడబొబ్బలు ' తానిచ్చిన ఇంజక్షన్ వక్రించిందేమో' అనుకుంటు ఆర్.ఎం.పి. పొద్దున్నే తండా పొలిమెర దాటిండు. రాంలాల్ గొంతు

మూగపోయింది. బిడ్డ తలాపున మోకాళ్ళ మీద తన తలను వుంచి తాను పెరిగి పెద్దై బుద్ధి నేర్చిన్నుండి జరిగిన వన్నీ తలచుకుంటున్నడు. కళ్లు చుక్కలు చుక్కలుగ కన్నీరు వదులుతువున్నయి. ముక్కులు చిక్కని నీటిని వొదులుతున్నయి. 'అసలు దేవుడు మనిషిని ఎందుకు పుట్టియ్యాలే. వందేండ్లు బతుకు అని ఎందుకు రాయాలె. మల్ల మధ్యన్నె ఎందుకు తీసుకుపోవాలె! ఎక్కడో ఏదో జరిగి పోతూవుంది. అది ఆయన చేతిలో గూడ లేనట్టుంది. అవును ఇన్నేండ్లు బతికిన తనను తీసుకుపోయి ఆపసిదానిని వదిలిపోవచ్చుకదా, " అనుకుంటు మోతివైపు దీనంగా చూసింద్రు. ఏది పట్టనట్టు దీర్ఘనిద్రలో మోతి.

' పాము కరిచిందో, తేలేకరిచిందో ' అని కొందరు.

' పాపం పెళ్లి పెడాకులు కాకుండానే పాయె ' అని మరికొందరు.

" ఇప్పుడైనా జిల్లడు చెట్టుకుపెళ్లి చేసికొని బొందపెట్టాలి. లేకపోతే తండాకేముప్పు " అని లచ్చిరాంనాయక్ తన నిర్ణయాన్ని ప్రకటించిండు. దానికి అందరు తలలాడించింద్రు!

" ఇది చేతబడె తప్పా మరేంకాదు " అన్నడు ఎదురు గుడిసెవాసి శంకర్‌లాల్.

" వడుచుది వనికని పోయి సావును తెచ్చుకుంది. ఎవని కండ్లమన్నుపోసుకున్నడో బిడ్డను మన్నుపాలు చేసే " అంది తండానాయకుని భార్య లచిమి.

" చెట్ల మధ్యన లేడిపిల్లలాగ గుడిసెల మధ్య గెంతేది " అంది ఓ స్త్రీ.

" పోలీసులకెరుకైతే పంచనామ అంటరు. పగల జీరాలంటరు, తొందరగా బొందపెట్టాలె " అన్నడు లచ్చిరాంనాయక్. తండానాయక్ గుంపుగా వున్న జనాన్ని పక్కకు జరుపుతు తన గుడిసెకు నడిచి దబ్బుడంతో తిరిగొచ్చి మోతి కాలిగుత్తిపైన రెండుసార్లు పొడిచి గాయపరిచి చూసాడు. పొడిచిన చోట రక్తం చిమ్మలేదు కాని కాస్తంత రక్తం ఉట్టింది. అట్లా ఎందుకు చేసిండో ఎవరికి అర్థంకాక చూస్తువుండిపోయింద్రు. తాను గుడిసెలో నుండి బయటికి వస్తు చేతిని పాము పడగలాగ మడిచి చూపించిందర్కి ఎవరు మాట్లాడలేదు, చూస్తు నిలుచున్నరు. గిరిజనుల్లో కులపెద్ద ఎప్పుడు పెద్దే. అతనిమాటె చెల్లుతుంది చట్టం కూడా సమ్మతిస్తుంది.

గుడిసెలోపల రాంలాల్ " నా తల్లి నన్ను ఇడిచెళ్ళిపోయిందో " అని నెత్తినోరుకొట్టుకొని మోతి పక్కన్నె సొమ్మసిల్లి పడిపోయిండు. ఆచార ప్రకారంగా అంత్యక్రియల ఏర్పాట్లు జరిగిపోతూనేవున్నయి. ఎట్ల చచ్చిందని

ఎవరయినా ప్రశ్నిస్తే.
" పాము కరిచింది అని " తండా జవాబు.
*
తండాలోని గిరిజనులంతా చట్టు నిలుచోని చూస్తువున్నరు. ఏం జరుగుతదో అన్న ఆందోళన వాళ్ల ముఖాలలో స్పష్టంగా కదులుతువుంది. పారెనుక పారతో మట్టి ఎత్తి తట్టనింపి పక్కకు పోస్తువున్నరు ఇద్దరు మనుషులు. వాళ్ల దగ్గర సారవాసన గుప్‌గుప్‌మని వస్తువుంది. పోలీసుల చేతుల్లో లాటీలు కదులుతువుంటె మట్టిని వేగంగా ఎత్తుతువున్నరు. రాంలాల్ బొంద పక్కన్నె దు:ఖిస్తు కూర్చున్నడు. వెన్ను అంటుకుపోయిన డొక్కలో సుడులు తిరుగుతున్న దు:ఖం! చావుదలకొచ్చిన రాంలాల్ బతకవల్సిన బిడ్డ కన్ను మూసినందుకు కుమిలిపోతు ఆకాశం వైపు ముఖంపెట్టి, నోరుతెరువగా, ప్యాక్టరీ గొట్టం వేడి పొగను వొదిలినట్టు ఎదలోని సొద బయటికి వస్తువుంది. నీరొలుకుతున్న మట్టి చిప్పల్లాగ ఆయన కనురెప్పలు.
పారలకంటె ముందు యస్.ఐ. చూపులు బొందను తొవ్వుతున్నయి. డాక్టర్ మాత్రం నిశ్చలంగా చూస్తు నిలుచున్నడు. జానెడు లోతు తొవ్వగానె మొదట గాజుముక్కలు, చీరె పేలికలు కనిపించి మరోపార ఎత్తగానే శవం కనిపించి గుప్‌న గౌలు వాసనొచ్చింది. అక్కడున్న జనం ముక్కలు మూసుకుంటు కొంచం వెనకు జరిగి, తొవ్వెవాళ్లు కాసేపు ఆగి పక్కకు నిలుచున్నరు. వాళ్లతోపాటు కూర్చొని చూస్తున్న ఊరకుక్కలు. తుమ్మచెట్టు నీడన నిలుచున్న యస్.ఐ., డాక్టర్ చేతిరుమాల్లను ముక్కులకు అడ్డం పెట్టుకొని బొంద దగ్గరికి వచ్చి తొంగిచూసి ఇంకా తొవ్వాలి అని మళ్ళీ చెట్లుకిందికి చేరారు. పైన గద్దలు ఎగురుతున్నయి. శవం చుట్టూ ఈగలు ముసురుతున్నయి.
తొవ్వెవాళ్లు చివరికి పీనుగను బయటికి తీసి బొంద ఒడ్డున వుంచగ చుట్టు నిలుచున్న జనం ఒక్కసారె బొంద దగ్గర్కి రావడానికి కదలగానె పోలీసులు వెనక్కు నెట్టి వలయాన్ని విశాలం చేసింద్రు. డాక్టర్ తన విధులను తాను నిర్వహిస్తున్నడు. రాంలాల్ వెళ్ళి బొందలో పడుకున్నది చూసిన పోలీసులు వెళ్ళి ఆయన్ను బయటకి తీసి దూరంగా తీసుకెళ్ళి, కూర్చొబెట్టింద్రు. అది చూసిన జనం కళ్లు కాలువలైనయి. మోతి చిన్నప్పటి నుండి ఆ తండాలో నెమిలిలాగ తిరిగింది. మైనాలాగ మాట్లాడింది. అందుకే ఆమె అందర్కి ఇష్టం. యస్.ఐ. బొంద పక్కన నిలుచోని తిరిగి శవాన్ని

పాతి పెట్టించగా చుట్టూర నిలుచున్న జనం అంగలార్చూతు కదిలింద్రు. డాక్టర్ యస్.ఐ. పోలీసులతో జీప్ ఎక్కగా జీప్ అక్కడి నుండి కదిలింది.

*

తండా పక్కమ్మటె రాళ్లు పేర్చిన గోడ. దానికి కొంత దూరంలో ఓ పెద్ద మర్రిచెట్టు. దానికింద నులకమంచాలు. అధికారులు వాటిమీద కూర్చున్నరు. మండలాధికారి నిలుచోని తాము ఎవరైంది ఎందుకు వచ్చింది చెప్పి" మీరందరు మేము అడిగిన ప్రశ్నలకు మీకు తెలిసిన నిజాలు చెప్పండి చాలు. అబద్దాలు చెపితే చట్టం చర్య తీసుకుంటుంది " అన్నపుడు చెట్టుకింద జనం ఒకరిముఖం చూసుకున్నరు. ఒక్కరు దాదాపు తండాలోని ఆడమగ, పిల్లలు అందరు 'సరె' అని తలాడించింద్రు.

" ఏదగిడిన తండా పెద్దను అడగండి, అన్నింటికి ఆయనె " అన్నడు ఓ యువకుడు.

" అట్లాగే " అన్నడు మరో మంచం మీద కూర్చున్న పెద్దాయన. ఆయనే మానవహక్కుల కమీషన్.

" మోతి మరణం గురించి తెలుసుకోవడానికి వచ్చిన జనం వైపు చూసి అందుకె మీకు తెలిసింది నిజం చెప్పమని ముందే యం.ఆర్.ఓ. కోరడం జరిగింది. మొదటి ప్రశ్న 'మోతి ఈ తండాలోనే పుట్టి పెరిగిన అమ్మాయె కదా? "

" అవును " తండా పెద్ద.

" మీపేరు "

" లచ్చిరాంనాయక్ "

" మోతికి ఎన్ని ఏండ్లుంటయి "

" ఇరువైఐదుండొచ్చు " అంటు తండ్రి రాంలాల్‌వవైపు చూసాడు లచ్చిరాంనాయక్.

" మరి పెండ్లి ఎందుకు చేయలేదు "

" పేదరికం వల్లా "

" సరె, ఆమె ఎట్లా చచ్చిందంటరు? "

గతంలో తండావాళ్ళకు తాను చేతిని వంచి చూపించింది గుర్తొచ్చి "పాము కరిచి " అన్నడు. లచ్చిరాంనాయక్.

" మరి పంచనామా చేయించారా? పోస్టుమార్టం చేయించారా." అడిగిందు కమీషన్.

" అడవిలో చిరతపంజా, ఎలుగుకొట్టి చావడం పాముకరిచి చావడం, మామూలె కాబట్టి వాటి గురించి ఆలోచించలే " అట్లా జరుగుతూనే ఉంటయి అన్నట్టు చూస్తు " అడవిలో తిరిగె మనుషలకు అడుగడుగునా ఆపదలే గడియ గడియకు గండాలే " అన్నడు. అప్పుడు అతని ముఖంలో ఇదే కొత్తేమి కాదు మాకది మామూలే అన్నట్టు కనిపించింది.

" తరువాత చేసిన పోస్ట్‌మార్టం రిపోర్టులో అట్లాలేదే. ఆమె పేగుల్లో ఏలాంటి ఆహారం లేక కాలీగా వున్నయి. ఆమె తిండిలేక చచ్చిందని రిపోర్టులో వుంది. " అన్నడు కమీషన్.

' అట్లాన ' అన్నట్టు చూస్తూ " కావొచ్చు చేసేదేమి వుంది పనికి ఆహారం పనికి పోతే కూలీ చేయించుకొని వచ్చిన బియ్యాన్ని కాంట్రాక్టర్ అమ్ముకొని కూలీల నోట్లో మన్నుకొట్టె." అన్నడు లచ్చిరాంనాయక్.

" ఆ అమ్మె బియ్యపు లారీని పట్టుకుంటేనే ఈ అసలు కథ బయటికొచ్చింది. చివరికి ఆరా తీస్తే ఈఆకలి చావు బయటపడింది." అన్నడు యం.ఆర్.ఓ.

అది విని ఒక్కసారె బోరున ఎడిచాడు రాంలాల్. రాంలాల్ ఏడవగానె అక్కడున్న ఆడవాళ్ల కళ్లల్లో మోతి కదిలి నీళ్లు తిరిగినయి' పాపం బిడ్డ తిండిలేకనే చచ్చెనా ' అనుకున్నరు.

మానవ హక్కుల కమీషన్ యం.ఆర్.ఓ. వైపు తిరిగి చూడండి, రాంలాల్ కుటుంబానికి చాలా అన్యాయం జరిగింది. వలసపోయిన కూతురు పనికి ఆహార పథకం కూలికి వెళ్లి అటు బియ్యం ఇటు పైకం పొందలేక ఆకలితో కిలోమీటర్లు కొలది నడిచి ప్రాణం వొదిలింది. పని చేసుకొని జీవించె హక్కు ప్రతి పౌరునికి వుంది. ఆహక్కును ప్రభుత్వమే కాపాడాలి. ఈమె విషయంలో విఫలమైంది. ఇంకా జీవితాన్ని ప్రారంభించని లేత ప్రాణాన్ని కాపాడలేకపోయింది. ప్రభుత్వం నష్టపరిహారం చెల్లించాల్సిందే. అన్నడు యం.ఆర్.ఓ. వైపు చూస్తు. ఇప్పుడు ప్రభుత్వం చేసేది ఏమిటో ప్రకటించండి " అన్నడు యం.ఆర్.ఓ. వైపు చూస్తు.

" తక్షణం మనం రాంలాల్‌కు ఓ రేషన్‌కార్డు ఇవ్వొచ్చు, ఓల్డ్‌ఏజ్ పెన్షన్ మంజూరు చెయ్యొచ్చు. ఓ పక్కా ఇల్లును కూడ కట్టించి ఇవ్వొచ్చు " అంటు తాను కూర్చున్న చోటునుండి లేచి కమీషన్ పక్కనొచ్చి నిలుచున్నడు.

" ఈ మూడు ఒకేసారి ఇవ్వండి " అన్నడు కమీషన్.

" సరే " అన్నట్టు తలాడించాడు యం.ఆర్.ఓ. ఫైలులో పై విషయాలను

రికార్డు చేసి కమీషన్‌తో సంతకం చేయించుకుంటు కమీషన్ లేచి రాంలాల్ భుజం మీద చేయివుంచి " వస్తాం పెద్దాయన మీకు యం.ఆర్.ఓ. అన్ని ఏర్పాట్లు చేస్తరు " అంటు అక్కడి నుండి కదలగ అక్కడున్న వాళ్లు జీప్ వరకు నడిచి సాగనంపింద్రు.

*

మండలం జీపువొచ్చి తండాలో ఆగింది. అందులో నుండి ఆర్.ఐ. దిగి అందర్నీ పిలిచి తావెందుకొచ్చింది చెప్పిండు. ఎవ్వరు ఆసక్తిని కనబరచినట్టు కనిపించలేదు.

అంతా విని తన కోసం వొచ్చిందేమో, అన్నది ఏమన్న తెచ్చారోమోనని లేస్తు పడుతు వచ్చి నిలుచున్నడు రాంలాల్. అంతకు ముందే వచ్చి నిలుచున్న లచ్చిరాంనాయక్ పెదవి విరిచి లాభం లేదన్నట్టు సైగ చేసాడు.

' మరెందుకొచ్చినట్టు ' అని కళ్లతోనే అడిగిండు రాంలాల్. అప్పుడు అతని ముఖంలో నిరాశ కదిలింది. బిడ్డ పోయిన రెండేళ్ళలో చాలా తగ్గిపోయిండు. గడ్డం మీసాలు పెరిగి ముఖం వెడల్పుగా ఉన్నా కళ్ళు నోరు కుంచించుకు పోయి కనుగుడ్లలో జీవ కళ తగ్గింది. నుదురుపై నాగలి చాళ్ళ లాంటి ముడతలు తేలినయి.

" ఎన్నికల గుర్తింపు కార్డు కోసం ఫోటోలు దిగాలట " అన్నడు లచ్చిరాంనాయక్.

అదివినగానె రాంలాల్ మౌనంలోకి వెళ్ళి, నిర్వాదంగ తన గుడిసె వైప నడిచిండు.

● జూలై 2005

కథా నిలయం
5827
శ్రీకాకుళం